

A legjobbak is hibázhatnak

Valószínű, hogy az olvasók nagyobbik részének nem adatott meg, hogy légvédelmi rakéta éleslövészet részesei lehettek. Nekem életem egyik legnagyobb és talán legtanulságosabb élményei közé tartozik. A közvetlen híradó történetet megelőzve néhány szóban érdemes bemutatni a felkészüléstől a végrehajtásig tartó folyamat néhány fontos elemét.

Felkészülés

A lövészet a Szovjetunió Állami Lőterén került végrehajtásra, amelynek részleteit idejekorán kétoldalú tárgyalások sorozatán dolgozták ki, milyen típusú és hány darab célra kell löni, kik lesznek a résztvevők. Ezen belül kijelölték a lövőket (kis és közepes hatótávolságú légvédelmi rakéta osztályok, típusonként az ellövésre tervezett rakéták darabszáma), a harcálláspont típusát (több típus létezett, mi természetesen a saját típusunkkal lőttünk), a résztvevő vezető, végrehajtó és kiszolgáló állomány összetételét, létszámát, a lövészetet a helyszínen megtekintő előljárókat, az ellátás, oda-vissza szállítás részleteit és természetesen a különböző költségeket is megtárgyalták. Rögzítették a végrehajtás időpontját. A célok típusát a „légi ellenség” várható légi támadó eszközeinek paraméterei határozták meg. A tervezett időpontot megelőző hónapokban a lövészetre kijelölt osztályok és a harcálláspont részére úgynevezett szűkített harcrendet hoztak létre, ebben a harcrendben a résztvevők folyamatosan készültek fel a várható feladatokra. A technikai szolgálat kiválasztotta a felhasználásra tervezett rakétákat, elvégezte a technikai felkészítésüket. Az életkoruk utolsó szakaszában (legöregebb) rakétákat választották ki ellövésre, azokat, amelyeket ki fognak szállítani a lőterre, egyben a pótlásukat megrendelték. A felkészülésben természetesen a híradók is részt vettek. A felkészülés végén név szerint kijelölték a lövészet kiutazó állományát.

Szállítás, kiutazás

A lőter Asulukban sivatagos területen volt kiépítve, a hozzá legközelebbi nagyváros Asztrahán, amely a Kaszpi-tenger (-tó) közelében a Volga delta szigetein terül el. A technikai eszközöket, az állomány meghatározó részét vonaton, többnapos (oda, és ugyanannyi vissza) úton szállították a lövészet helyszínére. A vezető állományt (köztük engem is), az egy időben lövészetet végrehajtó kecskeméti vadászpilóta ezred vezető állományával AN-24 repülőgépen szállították Asztrahán katonai repülőterre. Kiutazást megelőzően felkészítették az állományt a várható körülményekre, így az utazási, a lőtéri időjárás, egészségügyi és más viszonyokra, például a helyi lakosság életkörülményeire. A lövészet a nyár közepén történt, a nappali hőmérséklet 35-40 fok között volt. A felkészítés során kapott információk és a helyszínen tapasztaltak sok szempontból azonosak voltak. A vasúti berakodást követően a vonat útnak indult, az állomány a határ átlépése után a szerelvényt nem hagyhatta el az utazás időtartama alatt. Az AN-24 Tökölről szállt fel, Kijevben vett fel üzemanyagot, majd Asztrahán melletti katonai repülőtéren landolt. A repülés utolsó szakasza emlékezetes marad, a megelőző éjszaka hatalmas eső esett a sivatagban, a délutáni tűző nap a Volga deltában és a forró homokon intenzív függőleges légmozgást okozott, így a földet érés előtti utolsó órában intenzíven "lifteztünk", ami még a legedzettebb pilótákat is megviselte. A repülőtérről helikopterrel repültünk a lőterre (a lőteret kiszolgáló és a mindenkor lövő állomány

elhelyezésére szolgáló laktanyába), az eső utáni sivatag zöld volt és sok helyen virágzott. Fontos katonai szállítmányok áthaladása miatt a mi szerelvényünk várakozni kényszerült, a tervezett menetidőhöz képest jelentősen késett (talán egy napot), így – mi a tervezett időben érkeztünk - volt lehetőségünk a környéken szétnézni. Hazarepülés előtt pedig várakozni kellett az Asztraháni repülőtéren, így ebben az időben lehetőségem volt (kifejezetten nem ajánlották, de azért felszálltam a repülőtérrel a városba közlekedő helyi buszra) szétnézni a városban. Ezek az élmények lényegesen árnyalták a Szovjetunióról korábban tanultakat, egy rendkívül sokszínű képet láttam, ahol a különböző korok éltek egymás mellett. A sivatagban a közúti közlekedési út keréknyom szélességben lefektetett nyolcas alakú betonelemekből állt, néhány kilométerenként egy-egy kitérővel, ahol a szembejövő jármű bevárta az érkezőt. A betonelemekben ürgék tömege napozott, a kocsni érkezése előtt néhány méterrel kiugrottak, majd utána vissza, egyedi látvány volt. Az egyik közeli településen néhány árus kínált valamilyen gyümölcsöt, az emberek a tömeges rovarfelhők miatt maszkot viseltek (gyerekek, felnőttek egyaránt). Az életkörülmények nagyon szegényesnek tündek. Asztrahán belvárosa a forradalmat megelőző gazdagság emlékeit őrizte (azonban egy részük állaga méltatlan volt az épület stílusához). A belváros köré épült városrész az ötvenes évek építészetének jegyeit viselte magán, a külváros kékre festett faépületekből állt, köztük jelentős magasságú gyommal.

Lövészet

A lőtérnek nagyon szigorúan megszervezett programja volt (közvetlenül előttünk lengyelek, utánunk pedig a szovjetek lóttak), ezért a szerelvény késése miatt rendkívül feszes ütemben kellett átvenni a lőtér kijelölt elemeit, így a harcálláspontot és a tüzelőállásokat. A tüzelőállások Volga nevet és egy számot viseltek, például Volga 21. Külön előkészített tüzelőállásai voltak a közepes, és külön a kishatótávolságú osztályoknak. Mi a harcálláspont állományával és két-két közepes- és kishatótávolságú osztállyal lóttunk, a technikai kiszolgálásra kiutazott a légvédelmi rakéta-technikai osztály is. A légvédelmi rakéta és vadászrepülő éleslövészet rádiótechnikai biztosítására rádiótechnikai (elterjedt megnevezésük még, radar vagy lokátor csapat) csapat is kiutazott. Az osztályok átvették a lőtér személyzetétől az állásokat a telepített berendezésekkel együtt, üzembe helyezték az eszközöket, felhelyezték az indítóállványokra a Magyarországról hozott rakétákat. A harcálláspontot üzembe helyezték, a híradást átvettük a lőtér személyzettől, és megkezdjük a harcvezetési rendszer élesztését. Minden terv szerint, gyorsan haladt, három osztállyal a teljes híradás működött, a parancsnoki munkahely indikátora 0020-akat jelzett, ami egyben azt is jelentette, hogy az adott osztállyal az adatátviteli csatorna minősége megfelel a követelményeknek. Egy osztály azonban kivétel volt, mégpedig a dandár legjobb osztálya (az Emlékeim „Ami jó azt nem szabad elrontani” alcímet viselő előző írásomban náluk vizsgáltam a híradás ki-bekapcsolását), a harcvezetési adatátviteli csatorna nem működött, a parancsnoki hangos híradás azonban üzemképes volt. A harcálláspont híradó kabin parancsnokával – akinek szakértelmét méltattam az előző írásban – ellenőriztük több módon is a csatorna minőségét, valamennyi műszeres vizsgálat szerint jó volt. Konzultálunk a lőtér híradó szakemberével, szerinte is jó a híradó csatorna minősége. Arra a következtetésre jutottunk, hogy nem a híradásban van a hiba. Elemeztük a lehetséges okokat, úgy találtuk,

hogy az osztály hibás kóddal jelentkezett be a dandár harcálláspontnak. Minden tüzelőállásnak van saját -1 és 0 számokból álló sorozat – saját azonosítója, ami gyakorlatilag egy jelszóként viselkedik. Ha helyes azonosítóval jelentkezik be az adott tüzelőállás a harcálláspont szóba áll vele, ha nem, akkor nem vesz róla tudomást, úgy tesz, mintha nem létezne. Ami nincs, annak nincs adatátvitele se, tehát a parancsnoki indikátoron nem jelenik meg semmi az adott tüzelőállás (osztály) szimbóluma alatt. Mondtuk az osztály híradó és illesztő kabin parancsnokának, hogy javasolja az osztályparancsnoknak a kód ismételt beütését. A javaslat el lett utasítva, ezért személyesen is felhívtam az osztályparancsnokot ugyanezzel a javaslattal. Meg kell mondani, hogy hazai körülmények között is az átlagosnál nagyobb feszültséggel jártak a magasabb készségi fokok, lőtéri körülmények között a feszültség szinte látható. Elég határozottan el lettem utasítva, az osztályparancsnok közölte nem először csinált ilyet, tudja a dolgát, foglalkozzék inkább a saját dolggal, javítsam meg a híradást. Ismételt mérések sorozata, az eredmény ugyanaz, a híradás jó.

Erőt vettem magamon, bementem a harcálláspont terembe, jelentettem a parancsnoknak a hiba általunk vélt okát. A parancsnok egyik helyettese – akivel valamilyen ok miatt kölcsönösen fenntartásokkal viselkedtünk egymás iránt – nem éppen barátságos hangnemben kérte ki magának az összes tüzér (légvédelmi rakéta) szakember nevében azt az arcátlan feltételezést, amivel a szakma legelismertebb osztályparancsnokát vádoltam. Kikullogtam a teremből, kezdjük el még egyszer, az eredmény változatlan. Ismételten hívtam az osztályparancsnokot, szóba sem állt velem. Egyre kevesebb idő volt a lövészet kezdetéig, időközben megérkeztek az ellenőrző elöljárók, köztük a honi légvédelmi hadsereg (béke megnevezése Országos Légvédelmi Parancsnokság, rövidítve OLP) híradófőnöke is. Ők is utasítottak a híradás helyreállítására, segíteni azonban nem tudtak, csak „parancsot adni”. Az előzetesen egyeztetett feladatnak megfelelően a lőtéri indítóállásokból robotrepülőket emeltek célanyagnak, amelyek röppályája megfelelt a várható ellenséges légi cél pályájának. A célokat a radaroknak fel kellett deríteni, átadni a légi helyzetképet a dandár harcálláspontnak, aki azokat kiosztotta azoknak az osztályoknak, akik az adott célra leghatékonyabban tudnak lőni. Az osztályok a részükre megjelölt célt felderítették (szaknyelven elfogták), majd indították a rakétát és a célra vezették. A kismagasságú célok felderítésére az osztályok rendelkeztek televíziós kamerákkal is, az ilyen célok elfogására és megsemmisítésére rendkívül rövid idő áll rendelkezésre. A kishatótávolságú osztályokra hárult a lövészet legkritikusabb feladata, először lőttünk kismagasságú, manőverező célanyagra (mintha szárnyas rakéta lenne), további életpályák függtek a sikertől, vagy annak ellenkezőjétől. Egy sikeres éleslövészet utat nyithat előléptetésre, kitüntetésre és magasabb beosztásba helyezésre, egy sikertelen hosszú ideig parkoló pályára helyezhet. Az előzetes adatok alapján annak az osztálynak kellett megsemmisíteni az egyik célt, amelynek nem működött az adatátviteli híradása. Adatátvitel nélkül nem lehet automatizáltan vezetni, a cél megjelölése csak szóbeli utasításokkal történhet, aminek pontossága lényegesen kisebb az automatizált módszernél, azon kívül időben is lassabb. Tudtuk, hogy jó a híradás, de a sikertelenségnek az eddigi tapasztalatok alapján mi leszünk az okai. Még egy konzultáció a kollégákkal, majd elkértem az osztály kódját egy papírlapra írva. A híradó kabin parancsnokának állhatatos bátorítása, hitem az ő szakértelmébe megerősített abban, hogy tennem kell egy utolsó kísérletet. Mély levegő, csak nyugalom.

Ismét bementem a vezetési terembe, nem törődtem a kritikus megjegyzésekkel. Jelentettem a parancsnoknak, hogy én nem látok más lehetőséget a hiba kijavítására, mint a kód ismételt beírását. Áadtam a kódot tartalmazó lapot, majd kértem, hogy utasítsa az osztályparancsnokot a beírt kód törlésére, majd az osztályparancsnok hangosan mondja egyenként a beírt számokat. A teremben óriási csend lett, a parancsnok megértette, hogy nincs más választása, mint elfogadni a javaslatot, ha nem lesz jó a rendszer, akkor a híradók a hibásak, ha működik, akkor minden rendben (hiszen a híradó is az ő csapatának tagja). Utasította az osztályparancsnokot a kód törlésére, majd az egyenkénti beírásra és a szám fennhangon történő bemondására. Az osztályparancsnok kezdeti tiltakozását ellentmondást nem tűrően elutasította, „Hajtsa végre.” Néhány másodperc szünet után lassan halljuk a beírt számokat, a sorozat nem tarthatott tíz másodpercnél hosszabbnak, de végtelenségnek tűnt. Az utolsó szám bemondásával egy időben - talán éppen 1 volt – megjelent a parancsnok monitorán a várva várt 0020. A dandár **a lövészetet, sikeresen, jó eredménnyel** hajtotta végre.

Amikor a legjobb téved, és nem akarja beismerni, akkor bátorság is kell a felismert hiba kijavításához.

Váratlanul kiderül, hogy számomra ebben a közösségben ez volt a hattyúdal

A lövészet befejezése után többen gratuláltak, szakmai előjáróim bevallották, hogy ők nem merték volna megcsinálni. Majd a honi légvédelem (OLP) híradófőnöke közölte velem, hogy dandár színeiben ez volt az utolsó fellépésem, Visszaérkezésünk után az OLP híradó osztályán fogok dolgozni, a parancs már alá van írva. (Ez egyben az utólagos személyi beszélgetés is volt.)

Dr. Ternyák István nyugállományú ezredes